

Ми на тебе чекали

Я в новому теплому гідрокостюмі сидів навпочіпки на пляжі, натирав воском свою дошку для серфінгу Al Merrick із трьома плавцями й спостерігав, як бурхливі січневі буруни розбиваються об піщаний берег. Твердий від льоду пісок всіяли наслідки шторму: пастки на омарів, уламки дерев'яних конструкцій, буї, сітки, мертва риба та чагарники, повиривані з дюн штормовими припливами. Було трохи морозно, градусів п'ять, антициклон розігнав хмари й приніс холодний північно-західний вітер, який добре тримав і надимав піки хвиль, перш ніж вони навалювалися. Хвилі здіймалися високо над головою — я на таких вже катав, але влітку; я й гадки не мав, що зимова хвиля розбивається геть по-іншому. Хоча міг би здогадатися за підказками: від донного піску, який злизували плечі хвиль, вони ставали брудно-бежевими, а захоплене повітря виривалося крізь їхні спина, щойно вони вдарилися об берег. Цього пізнього січневого ранку посеред тижня на пляжі не було ні душі. Я підвівся, сунув дошку під пахву й побрів у воду.

На мені були неопренові боти й капюшон, але вода виявилася напрочуд сильною: навіть дрібні хвилі збивали з ніг. День тому лютував норд-ост, який ще гнав до берега ідеальні штормові хвилі, котрі билися об нього з такою силою, аж вода бурлила, а тоді її накривала інша хвиля. Я зачекав, доки група хвиль омила піщану

косу, а потім відштовхнувся в бік обрїю, сподїваючись запливти якомога далї, перш нїж надїде наступна хвиля. Мене віднесло на глибоководдя мїж пїщаними косами, але великї хвилї заважа-ли бачити, що попереду.

Зрештою я дїстався спокїйнїшої води й сїв на дошку облич-чям до сонця, пїдї мною гойдався й перекочувався океан. Порож-нїй пляж, пошарпаний зимовими штормами, здавався страшен-но далеким. Кїлька разів я намагався спїяти хвилї, але вони здїмалися і спадали так швидко, що серце вистрибувало, і я що-разу відпливав. Не знав, що взимку мїлина стає крутїшою, і коли її торкаються хвилї, то стрїмкїше кидаються вперед, а щїльнїша холодна вода б'є сильнїше. Тому зимовї хвилї значно потужнїшї й небезпечнїшї. А ще в холоднїй водї складно надовго затримати дихання: повїтря вистачає щонайбїльше секунд на двадцять, мо-же, тридцять. Єдиний спосїб урятуватися від могутї стихїї, що на тебе насувається, — зїсковзнути з дошки й глибоко пїрнути, але, якщо температура води низька, через брак повїтря можна не до-чекатися, коли турбулентнїсть ущухне. У мене, тридцятирїчного чоловїка, що майже двадцять два роки серфив у цих мїсцях, на-вїть думки не промайнуло, що я можу зустрїти тут смерть.

Минуло пїв години, і я побачив величезну хвилю, яка почала набирати силу ще далеко в океанї. Поки вона насувалася з повіль-ною рїшучїстю вбивцї, стемнїло. За нею вишикувалися їншї пїки, наче шерехи вїйска, що наступає. Якщо хвилї починали здїма-тися так далеко, вони ставали справжнїми монстрами, і я не знав, чи то несамовито гребти вперед і перескочити через них, чи про-сто лишатися на мїсцї й узяти на себе удар. Я зупинився і сїв на дошку, щоб заспокоїтися перед атакою. Попереду йшла хвиля: вона здїмалася, наближалася і врештї вибухнула просто передї мною — гїршого годї й уявити. Нїхто не мїг менї допомогти. Вдих-нувши, я зїсковзнув із дошки й пїрнув на дно.

Сила була приголомшливою, і я зловив себе на думцї: *це, ма-буть, якась помилка*. Страхувальний лїш одразу обїрвався. Буруни

пїдкинули мене вгору, передумали, понесли вниз, зробили мною сальто, зїрвали капюшон, насипали пїску в гїдрокостюм і били, як менї здавалося, зї справжнїою злїстю. Я опинився в критич-нїй ситуацїї, не розрїзняв, де небо, де земля, а повїтря в легенях закїнчилося майже вїдразу. Зазвичай енергїя хвилї, навїть вели-кої, розсїюється за кїлька секунд, але зараз усе було їнакше — во-на не вгавала. Я був потрібен хвилї, яка й далї жадала вовтузи-ти мене в темрявї, доки я не зроблю свїй останнїй вдих пїд водою.

Найбїльше мене вразила зловїснїсть усїєї ситуацїї: *я? Нащо тобі я?* Я був молодий і навїть уявити не мїг, що свїт вбиває лю-дей так буденно. Дивно, але пригадалося, що в раковинї на кух-нї скупчився брудний посуд, якому хтось муситиме дати раду. На робочому столї — матерїали й нотатки до книжки, яку сподї-вався написати. По пїдлозї був розкиданий робочий одяг. Я фак-тично отаборився в лїтньому будинку батькїв, якї мешкали бїльш як за сотню кїлометрїв. Будинок не утеплювали, а плїнтусними обїгрївачами, що тягли багато електроенергїї і грошей, я майже не користувався. У примїщеннї ходив у стьобанїй спецївцї з па-русини, а спав у вовняних шапцї й светрї. Аж надто морозними ночами питна вода у склянцї бралася льодом. Мене не турбувало практично нїчого. А тепер здавалося, що все скїнчено.

Поки ця гїдравлїчна бетономїшалка крутила мною на всї бо-ки, я зрозумїв, що картинка — коло сїрого свїтла, яке бачив, роз-плющуючи очї, — почала звужуватися. А ще відчув спазм у гор-лї й зрозумїв, що завершиться вїн останнїм судомним вдихом. Менї ще не випадало бути так близько до ролї потопельника, але мїй органїзм чомусь усе знав. Вїн знав, що означають усї цї симптоми, щоб муситиме робити далї й чим усе скїнчиться.

Коло свїтла стислося до шпички, а здушене горло ледь опи-ралося. У головї розпачливо снувало: *нї, нї, нї*. А потїм я відчув, як тиск жахливого гїдравлїчного механїзму ослаб — не надто, але достатньо, щоб зрозумїти, куди мене спрямовує плавучїсть гїдрокостюма. *То* був шлях нагору: менї б ще протриматися,

і я виживу. Гідрокостюм тягнув до поверхні. Я зробив кілька поштовхів. Підплив ще вище. Навколо розвиднювалося. Зелені кольори змінилися білими. Довкола була піна. Довкола було повітря. Довкола було життя.

А потім я побачив, як наближається наступна хвиля: така сама велика і зловісна. Видихнувши, я набрав у легені повітря і знову пірнув.

Коли мені було під тридцять, я підробляв обрізуванням дерев. Платили за роботу добре, але сказали, що як працюватиму довго, то травми не уникнути. Так і сталося. Я видирався на дерево, закинувши на нього п'ятнадцятиметрову мотузку або впираючись у стовбур дереволазами, а потім бензопилою розпилював його по частинах. Нерідко гілки чи секції стовбура доводилося обережно спускати, попередньо закріпивши, щоб не пошкодити внизу будинок або що. Я міг спиляти дерево так, що колода падала не далі, ніж воно росло. Міг розпиляти й спустити кожну секцію тридцятиметрової білої сосни, ледь торкнувшись газону. Я боявся висоти, але навчився не дивитися вниз, просто зосереджувався на чомусь поперед себе і перевіряв, чи надійно зафіксував страховку. Бензопили натомість мене не лякали, аж поки, працюючи на середньої висоти в'язі, я порізав ахіллове сухожилля. Після цього випадку страх до бензопил не з'явився, але поводився я з ними набагато обережніше.

Я використовував нейлонову мотузку, яка витримувала навантаження до трьох тонн. Щоб зберігати статичне положення під час роботи, в'язав схоплювальний вузол: він ковзав уздовж мотузки, але фіксувався, коли я на ній повисав. Карабіни витримували майже таке саме навантаження, як мотузка й обв'язка, якою я прикріплювався до дерева. Інакше кажучи, коли я вмикав бензопилу на висоті двадцяти п'яти метрів, моє життя оберігали могутні сили.

Обрізування дерев екзистенційно привабливе тим, що ваша доля — цілковито у ваших руках. Ставки високі — ваше життя, — але,

як і в шахах, випадкових ходів немає. Ви вповні володієте інформацією, від якої залежить ваше виживання, і якщо не вижили — звинувачуйте тільки себе. Інша справа — кермувати, літати, вести бій або навіть переходити вулицю на зелене світло. Силу тяжіння, інерцію, силу тертя та динаміку ваги на кінці мотузки можна досягнути й проконтролювати. Забув застібнути карабін на мотузці — *довбень, довбень, довбень*. Зрізав верхівку, а вона завалилася на мене — неприпустимо. Коли верхівка завалюється у ваш бік — через невдалий зріз чи порив вітру, — то спочатку притискає шину бензопили. Ви маєте відкотитися вбік, тримаючи увімкнену бензопилу так, щоб коли верхівка врешті відірветься, вона вас не травмувала. Завдання здійсненне, але приємного мало.

Якось зателефонувала жінка, на подвір'я якої впав величезний старий червоний дуб. Вона розповіла, що саме мила посуд, коли почула тріск і, глянувши вгору, встигла побачити, як падає дерево. Того дня погода видалася безвітряною. Стовбур повністю виїли терміти, і якби я працював на дереві в той момент, то загинув би. Це перше дерево, на якому моє життя могло опинитися в руках долі, хоча сам знаю хлопця, який прив'язався до гілки з прихованою протрухлюю кишенею, що зламалася під його вагою. Він пролетів три метри, а потім його смертельну подорож раптом зупинило розгілля, за яке ця гілка перечебилася. Я запитав, що ж він удіяв, коли припинив гойдатися, а він відповів, що знову видерся на верхівку й повернувся до роботи.

Хоч-не-хоч, а взаємин зі смертю не уникнути. Навіть якщо гнати від себе думки про неї — це теж своєрідні взаємини. Дізнаючись про смерть інших, ми прокручуємо в голові варіанти власної, а сум, який при цьому відчуваємо, корениться в надії, що з нами подібне — автокатастрофа, утоплення, рак — не трапить. Надзвичайно корисна ілюзія. Деякі люди занурюються в неї ще глибше: свідомо ризикують, так начебто досягши успіху там, де діло пропаще, вони відчувають, що можуть впливати на власне життя. Насправді таке сприйняття хибне, але дивна особливість

психіки полягає в тому, що у хвилини відчайдушної боротьби за життя ми забуваємо про смерть. Ми занадто заклопотані.

Смерть — найбуденніше, що з вами трапиться, але водночас і найнезвичніше. Із живої мислездатної істоти ви перетворитеся на порох. Ніщо в житті не може підготувати вас до такого переходу. Смерть, як і народження, приходять за власним розкладом — її не зупинити, а отже, ні сміливістю, ні хотінням тут не зарадиш, хоча й те, й інше страшенно розраджує. Вона виповітряє безслідно: здається, ніби нас ніколи не існувало, але без смерті життя, яке ми *таки* прожили, загубило б свій сенс у нескінченності. Одне з базових завдань життя — виживати, інше — шукати смисли. Ці завдання певною мірою перебувають на різних полюсах. Складно переоцінити значущість деяких подій — пологів, битв, стихійних лих, — чого не скажеш про менш ризиковані. Але коли на кону не стоїть майже нічого, хай би як приємно (або ні) було грати в гольф, значущість такої події мізерна. У цьому контексті любителі гострих відчуттів — насправді «любителі шукати сенси», а шукачі небезпеки — насправді «шукачі наслідків». Позаяк у підсумку на нас очікує смерть, саме кінчна реальність сповнює наше життя сенсом.

3 жовтня 2021 року о 23:35 шістдесятишестирічна Рут Гамільтон з містечка Голден, що в Британській Колумбії, прокинулася від гуркоту: метеорит розміром з «величезний кулак» пробив дах і приземлився на квітчастій подушці акурат біля її голови. Метеорит мчав космічним простором мільйони, а то й мільярди років. Математичний розрахунок невідповідної траєкторії його польоту можливий за умови відомих змінних. Але, на відміну від обрізування дерев, кількість цих змінних майже незліченна. Життя Гамільтон урятувало випадкове положення голови на подушці. Залишок ночі вона провела в кріслі: сьорбала чай і споглядала каменюку в ліжку.

Ця випадковість якнайкраще проявляється під час бойових дій. Одного разу на невеликому американському блокпості

в Афганістані я притулився до мішків з піском, коли відчув, як по щоці хльоснули піщинки. Швидкість кулі випереджає швидкість звуку приблизно вдвічі, тож у ціль вона влучає ще задовго до того, як пролунає постріл. Зазвичай пост атакували з відстані понад пів кілометра, яку звукові хвилі долали більш як за секунду. Відчувши, що мені в обличчя жбурнуло піском, я тільки й встиг подумати: *якого біса?* — а тоді почув здаля брязкіт і скрекіт кулеметної черги. Обстріл, жертвою якого я міг стати на перших секундах, тривав з невеликими перервами години. Точно як у випадку з Рут Гамільтон із Британської Колумбії: ще кілька сантиметрів — і я вже ніколи ні про що не довідався б.

За кілька днів ми потрапили під обстріл під час пішого патрулювання. Зусібч долини нас накривали шквальним вогнем, від якого годі було сховатися. Я намагався знайти прихисток за падубом, ледь товщим за мою руку. Від куль, які розтинали зелень над головами, осипалися клапті листя, а під ногами здіймалася курява — ще одна випадковість. Цілий рік, чи то на передовій, чи в тилу, випадковість ходила за мною назирці — але я не міг дозволити собі на цьому зациклитися.

Ще за кілька років мій друг і колега, з яким ми працювали в Афганістані, британський фотограф Тім Гетерінгтон, поїхав висвітлювати громадянську війну в Лівії. В останній момент я був змушений вийти з гри, тож у засекречену нічну подорож на човні Тім вирушив сам. На берег Місрати він зійшов уранці, а вже по обіді потрапив у бойову сутичку. Двоє приречених солдатів ворожої армії опинилися в пастці будівлі, охопленої полум'ям, і кидали останні ручні гранати в сходову шахту. За кілька кілометрів від лінії фронту облаштували безпечний притулок для журналістів, куди Тім і подався, а коли повернувся під вечір, потрапив під обстріл з 81-міліметрового міномета, який саме почали війська Каддафі. Один боєць втратив ногу. Британський фотограф задкував, хитаючись і тримаючись за живіт, щоб не розгубити по дорозі власні кишки. Американському фотографу